

Metodika činnostního učení v přípravném ročníku a v předčtenářském období 1. ročníku

Mgr. Alena Bára Doležalová

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OBSAH

I. ÚVOD	
1. Vstup dítěte do školy	3
2. Školní zralost a připravenost	4
3. Pedagogická a psychologická opatření k zlepšení či nápravě školní nepřipravenosti	5
4. Odklad povinné školní docházky	6
5. Zápis do 1. tříd	7
6. Oblasti sledování u zápisu	7
II. PŘÍPRAVNÉ TŘÍDY (PT)	
1. Přípravné třídy, jejich smysl a význam	10
2. Obsah, podmínky a organizace přípravných tříd (PT) z hlediska legislativních a pedagogických dokumentů	10
3. Úkoly, cíle a obsah vzdělávání ve vzdělávacím programu PT (VP PT)	12
4. Tvorba vzdělávacího programu PT	13
III. OBSAH NĚKTERÝCH OBLASTÍ, AKTIVITY, ČINNOSTI PRO ROZVOJ	
1. Psychomotorika	14
2. Řeč, jazyk, řečové a jazykové dovednosti, příprava na čtení	16
3. Grafomotorika, příprava na psaní, leváctví	20
4. Matematické myšlení	22
5. Emoce a city	23
6. Environmentální výchova	24
IV. HRA JAKO ZÁKLADNÍ METODA PRÁCE V PT	
1. Hra a její význam	27
2. Didaktická hra	27
3. Náměty pro některé hry	28
4. Vhodné didaktické pomůcky	35
VI. ZÁVĚR	38
LITERATURA	39

ISBN 978-80-87433-17-1

© Tvořivá škola, www.tvorivaskola.cz

I. ÚVOD

1. Vstup dítěte do školy

Vstup dítěte do školy je významným mezníkem v jeho životě. Aby dítě dobře zvládlo zahájení školní docházky, potřebuje zralost nejen **fyzickou a psychickou, ale i kognitivní a pracovní.**

Vývoj jedince neprobíhá nikdy přesně podle daných měřítek a tabulek. Ve stejném období dosáhne každé dítě různé úrovně dovedností. Pouze v obecných oblastech můžeme hovořit o dosahování přibližně stejných cílů. Mají-li jich děti dosahovat, potřebují, aby byl od prvopočátku všestranně podporován jejich rozvoj. Základem proto je vytvoření pole vzájemné důvěry a bezpečí mezi učitelem a žákem. Předpokladem k tomu je akceptace žáka, jeho rodičů a rodinných norem takových, jaké jsou, bez ambice je jakkoliv hodnotit, soudit nebo měnit. Úkolem učitele je ukázat žákům, jaké normy kde platí, ne je nutit přijmout školní normy za své.

Zahájení povinné školní docházky přináší dítěti a jeho rodině řadu změn. Dítě se musí adaptovat na nové prostředí, akceptovat nové školní normy a přijmout novou roli žáka. Rodiče ve spolupráci se školou a učitelem mu to mohou vhodným přístupem usnadnit. Většina dětí se do školy těší a ze své přirozenosti touží po poznávání nových věcí. Mnoho rodičů klade velký důraz na to, aby jejich dítě bylo ve škole úspěšné. Myslí si totiž, že pokud bude mít jejich dítě dobré známky, bude moci jít studovat a bude tak mít zajištěn šťastnější život. Jedná se o pochopitelný a častý pocit, jehož kořeny jsou ukryté v těžkém živobytí předků.

Tato ambice rodičů vytváří na dítě i na učitele nepřiměřený tlak. Děti se pak přestávají učit ze své přirozené potřeby poznávat, ale pracují „pro své rodiče“, aby uspokojili jejich potřebu mít úspěšné dítě. Hlavní motivací dětí se tak velmi často stává strach z neúspěchu a touha po dobré známce, která rodičům udělá radost a dítěti dá chvilkový pocit „jsem v pořádku“. Mnoho dětí ale z různých příčin dosáhnout očekávaných výsledků a s tím spojených pocitů nemůže. A tak místo radosti z učení přichází frustrace z neúspěchu.

Přesvědčit rodiče, že dobré známky ještě nejsou garancí šťastného života, je prakticky nemožné. Jediné, co může učitel udělat, je přijmout danou situaci, uznat pocity rodičů a akceptovat je jako ty nejlepší rodiče dítěte.

2. Školní zralost a připravenost

Školní zralost dítěte je posuzována z hlediska jeho připravenosti na školu. Ta závisí na řadě dispozic, které se diagnosticky sledují jako tzv. složky připravenosti. V žádném případě nestačí jako předpoklad pro nástup do školy pouze dosažení určité věkové hranice. Děti stejného věku se liší jak ve fyzické vyspělosti, tak i v dalších oblastech školní zralosti.

Otázka školní zralosti je velice citlivá zejména pro rodiče a nejbližší rodinu dítěte. Případné řešení nedostatečné připravenosti dítěte na školu si rodiče často berou jako své selhání. Budí v nich nedůvěru k těm, kteří školní zralost posuzují, a vytváří negativní postoj rodičů ke škole jako státní instituci. Otázka nepřipravenosti na školu ale není zdaleka pouze otázkou toho, že by se rodiče dětem nevěnovali, na což se někdy pohled rodičů a bohužel i některých učitelů zužuje.

Složky, které se sledují při posuzování školní zralosti:

- a) **Somatické (tělesné)** – posuzuje pediatr, který sleduje vývoj a celkový zdravotní stav dítěte s ohledem na jeho zdravý vývoj.
- b) **Kognitivní (poznávací)** – tj. úroveň rozvoje vnímání, představivosti, pozornosti, paměti, myšlení a s tím úzce související určitá úroveň rozumových schopností potřebných pro zvládnutí čtení, psaní a počítání. Předpokládá se určitá úroveň řeči, sluchového a zrakového vnímání, vizuomotoriky (proces a stav koordinace pohybů končetin a zraku) a grafomotoriky (zahrnuje úroveň motorické způsobilosti pro grafický výraz, psaní, obkreslování, kreslení, rýsování), vnímání času a orientace v něm a základní matematické představy.
- c) **Emocionálně-sociální** – schopnost přijetí nové role školáka, schopnost respektovat školní normy chování, způsob komunikace s učitelem a spolužáky.
- d) **Pracovní** – schopnost převzít pracovní úkoly, určitou dobu u nich setrvat (volní koncentrace), přiměřený smysl pro povinnost, zodpovědnost, samostatnost apod.

Faktory ovlivňující školní zralost – připravenost:

- vztah rodičů dítěte (zda se rodiče milují a akceptují nebo spolu „bojují“)
- širší rodinný systém, ze kterého dítě pochází (normy, vztahy a vazby v rodu dítěte)
- prostředí, ve kterém dítě vyrůstá – jeho rovnováha, otevřenost a podnětnost
- zdravotní oslabení či zdravotní důvody, které nesouvisí s úrovní ostatních oblastí
- mentální retardace v těžších i lehčích formách
- mírně podprůměrně rozvinuté dispozice s nižší perspektivou budoucího rozvoje
- pomalejší či nerovnoměrný vývoj v poznávacích oblastech
- nezralost v určité oblasti kognitivního vývoje
- nezralost emocionálně-sociální

3. Pedagogická a psychologická opatření k zlepšení či nápravě školní nepřipravenosti

Pokud jsou potíže dítěte zaznamenány včas a dítě je odborníky „diagnostikováno“, bývá potom doporučen další postup nápravy a korekce školní nepřipravenosti.

Individuální náprava

Někdy postačí doporučení, kterým oblastem se mají rodiče doma i učitelé v předškolním zařízení u konkrétního dítěte více věnovat, jak postupovat. Pokud jsou doporučení opravdu pravidelně a cílevědomě plněna a podporována, potřebná oblast je stále vhodně podněcována, bývá pokrok viditelný a dítě je schopno normálně nastoupit do školy. Jde o individuálně pojatou nápravu potíží.

Stimulační a reedukační programy

Jinou formou pomoci může být zařazení dítěte do některých vhodných stimulačních a reedukačních programů. Jde o cílené řízené učení se zaměřením na oblasti s vývojovým deficitem (např. cvičení pozornosti, prostorové orientace, grafomotoriky, stimulace řeči, podpora rozvoje zrakového a sluchového vnímání apod.) nebo na celkový rozvoj dítěte a posilují tak i celkovou školní připravenost. U dětí s komplikovanou školní nezralostí většinou nestačí jen jeden druh korekce, ale je potřeba kombinovat různé varianty. Pak je velice důležitá spolupráce rodičů s učitelkou v MŠ i psychologem.

Systemické rodinné poradenství

Systemická psychologie prokazuje, že prakticky všechny předškolní potíže dětí mají své primární příčiny v různých poruchách rovnováhy rodinných systémů žáků. U školních potíží žáků hrají roli rovněž rodinné systémy učitelů a organizační systém školy. Všechny uvedené systémy zde na sebe navzájem působí a ovlivňují se. Reakce dítěte na síly působící v systémech je velmi často symptomatická. Účinným postupem v tomto případě může být profesionální systemické rodinné poradenství nebo odborné terapeutické ošetření metodou systemických konstelací.

Odklad povinné školní docházky

Některé projevy potíží se však nedaří odstranit ani po pečlivé spolupráci s odborníky. Pak se přistupuje k rozhodnutí o odkladu školní docházky.